

Cox, Harvey: *Many Mansions. A Christian's Encounter with other Faiths* (Sok lakóház. Egy keresztény találkozása más vallásokkal). Beacon Press, Boston 1988. VIII + 216 l.

A könyv írója ismert amerikai protestáns teológus, a harvardi egyetem professzora, szerzője három korábbi nagy érdeklődést keltő munkának: *The Secular City*, *Turning East* és *Feast of Fools*. Munkájában a világvallások közötti dialógus jelenének és jövőjének aktuális kérdését vizsgálja. A könyv címe is, melyet Jn 14,2-ből vett — „Az én Atyám házában sok hajlék van“ — a vallások egymásmellettségére és elkerülhetetlen érintkezésére utal.

A vallások párbeszédét kilenc részben tárgyalja: Jézus és a párbeszéd, Az evangélium és a Korán, Krisztus és Krishna, Buddhisták és keresztények, Jeshua ben József rabbi, Krisztus keresése a Szovjetunióban. Túl a dialóguson: a felszabadítás teológiája és a vallások pluralizmusa, A szívtelen világ szíve: keresztények és marxisták vizsgálják a vallást, A vallás jövője.

Az egyes fejezetekben a szerző személyes találkozásait és párbeszédét írja le a hinduistákkal, buddhistákkal, keresztényekkel, zsidókkal, moszlimokkal és marxistákkal. A dialógus terén elért eddigi eredményekkel nem lehetünk elégedettek — állapítja meg Cox. Az előrehaladás akadályai elsősorban a világvallásokban erősödő fundamentalista irányok, melyek állást foglalnak a vallások közti párbeszéd ellen és annak híveit üldözik. A fundamentalisták vakbuzgósága nemcsak a dialógust veszélyezteti, hanem a világ megsemmisülését is előidézheti egy nukleáris háború közvetett kirobbantása által. A párbeszéd megtorpanásához az is hozzájárult, hogy a vallás két eleme: az egyetemes és részleges közötti egyensúly megbomlott.

A dialógus lehetősége és szüksége következik mindenekelőtt minden vallásnak azon törekvéséből, hogy olyan személyeket és társadalmat neveljen, akik és amely az emberek egyenlőségén és kölcsönösen elismert méltóságán alapuló világot alkotson. Emellett adva van a világvallások isteni kijelentéseiben, a vallásfilozófiákban, vallásos tapasztalatokban, erkölcsi törekvésekben és a szentkönyvekben.

Cox a párbeszéd látható eredményeit az emberiség egységének felismerésében és a különböző vallások híveivel való gyakorlati együttműködésben találja meg. Senki sem marad változatlan, aki más vallások híveivel párbeszédbe kezd. Vallja, hogy a dialógus által szerzett tapasztalatok mélyítették istenismeretét és mély hatást gyakoroltak hit- és életfelfogására. „Igazi dialógusba lépni annyi, mint szent földre lépni, áldást és fájdalmat tapasztalni; felelős szolgálatot vállalni a világért és az emberiségért“.

Cox hisz a dialógus jövőjében. Előrejelzése: az emberiséget megosztó hitvallások, vallásos cselekmények, faj, nyelv, nemzeti hovatartozás és mindezekkel együtt a vallásos konfliktusok egyszer megszűnnek.

A könyv minden értéke mellett hiányérzetet, vagy egyes részekben éppen ellenérzést is kelt az olvasóban, de legalábbis továbbgondolásra késztet. Ilyen pl. az, hogy egyes vallásokról alkotott bírálata nem eléggé megalapozott, elemzései pedig egyes esetekben kívánnivalót hagynak maguk után. Cox munkája hiányosságai ellenére is a szakirodalom elismert értéke marad, a hívő embernek pedig útmutatást ad arra, hogyan lehet valaki igazi keresztény egy pluralisztikus világban. (—)

Markó Béla: *Olvassuk együtt. Versmagyarázatok*. Albatrosz Könyvkiadó. Bukarest, 1989. 152 l.

Vannak, akik nem kutatják, miért tetszik egy vers. Egyetlen elvárásuk, hogy érzelmi hatást keltsen a szöveg. Nem is szívesen olvasnak olyan verseket, amelyeket a régebbi korokban írtak, s megértésükhöz irodalomtörténeti, sőt nyelvtörténeti ismeretekre van szükség. A verselemzés tulajdonképpen irodalomtörténeti műfaj, mely segédeszközként bevonult az iskolai irodalomoktatásba, s túlzásba vitele nem egyszer ellenszenvet szül a diákokban. Mert a tudományos verselemzés nagyon is igényes, sok tudás és beleérzést kívánó szellemi tevékenység. Sokszor meglep a magyarázat, hogy miért is szép, miért is tetszik, miért hat ránk az a vers. Pedig az első olvasás élménye után ezeket a kérdéseket is fel kell tennünk, ha nem elégszünk meg a felszínes benyomásokkal.

A verselemzésnek számos receptjét dolgozták ki, egyesek az életrajzi adatokból, a keletkezés körülményeiből indulnak ki, mások csak a szövegre összpontosítanak; egyesek főleg a szerkezetet kutatják, mások a nyelvre, stílusra helyezik a hangsúlyt. Az iskolai verselemzésnek van egy középutas módszertana. Mindegyik elemzés-típus lényege végülis az, hogy olyan rejtett titkokat tárjon fel a verssel kapcsolatban, amelyeket az átlagolvasó másként nehezen fejtene meg, vagy éppen tévesen magyarázna.

Markó Bélát elsősorban a fiatalabb generáció műves-filozofikus költőegyéniségeként tartjuk számon, s legújabb, a Kriterion Könyvkiadónál idén megjelent *Égő évek* című verseskötetével egyszerre került ki a sajtó alól versmagyarázatokat tartalmazó könyvecskéje is, melyet az Igaz Szó Irodalom és iskola rovatában közölt elemzéseiből állított össze, bizonyítva, hogy legalább olyan jó irodalomtörténész, mint amilyen költő. Markó a verselemzés, magyarázás egyéni módját dolgozta ki. Bár az iskolás közönséget célozta meg, mégsem iskolai módszerekkel közelít a vershez, úgy hogy a kötet elsősorban a műveltebb, tanár- és lelkész-olvasóknak szolgálhat hasznos kalauzul. Mert Markó mindig egy-egy — a költészettel kapcsolatos — problémakörből indul ki, bevezetőben jó oldalnyi esszét ír erről. Utána tér rá a versre, melyet a problémakör illusztrálásaként, a kitérőt szempontról vizsgál. Így jóformán mindegyik verset más-más oldaláról világítja meg, s többnyire a lényeges elemekre mutat rá. Az is igaz, hogy egyik-másik versnél még jó néhány részletre, adatra rámutathatnánk a kimerítő elemzés igényével. Markó azonban nem elemzést, csak magyarázatot kíván nyújtani.

tani, kalauzt az együttolvasáshoz. Így vezet végig a magyar irodalomtörténet csúcsein, s közben megismertet a költészettel kapcsolatos legfontosabb esztétikai kérdésekkel.

A *Kömvives Kelemenné* népballada bemutatása a népköltészet és műköltészet, a Balassi-költemény a szépség és igazság, a Csokonai-vers az igaz művészet és giccs, a Vörösmarty-remekmű a vers és értekező próza viszonyának vizsgálatára ad alkalmat. Berzsenyiné az eredetiség, Petőfinél az egyszerűség, Aranyánál a beleélés és önirónia kérdésére tér ki. Vajda János sorai meg a szenvedés, boldogtalanság versihlető szerepére ébresztenek rá. Adynál a vers és kontextus (életrajz, kortörténet), Tóth Árpádnál vers és életmű, Juhász Gyulánál líra és valóság, Bartalis Jánosnál vers és szépség, Babitsnál pedig a művészet és díszítmény viszonyáról kapunk egy-egy kisesszét. Kassák Lajos verse az avantgarde és konvenciók összevetésére ad lehetőséget. Kosztolányi kapcsán a költő erkölcsisége, a József Attiláén a vers formája, a Dsidáén a forma és tartalom, az Áprilyén a hangulat és gondolatiság viszonya kerül előtérbe. Szabó Lőrinc verse ismét erkölcsi vonatkozások, a Radnótié pedig a forma új szerepe révén kerül bemutatásra. A kötetet kiegészítő Eminescu- és Blaga-vers magyarázatok közül érdekesebb az Eminescu-vers lefordításának műhelytitkaiba betekintést nyújtó írás.

A kötet talán legsikerültebb, legbeleérzőbb magyarázata, Babits *Osz és tavasz között* című verséről ilyen szemléletesen indul: „A művészet tulajdonképpen dísz. Ékítmény. Csecsebecse. Macska farkára kötött konzervdoboz. Nem a lényeket, ó, sohasem a lényeket, nem a semmit és nem a mindent fejezi ki, nem a kimondhatatlant mondja ki, hiszen azt nem lehet kimondani. A semmi megfoghatatlan, a minden áttekinthetetlen, így hát csak eme ésszel fel nem érhető fogalmak fáradságos feldíszítése marad a művésznek, látható, tapintható, leírható díszítményekkel, melyek ha mást nem, legalább a semmi hollétét és körvonalait sejtetni tudják. Hideg elmével nézve talán gyermeketeg munka ez, fölösleges szorgoskodás. Mégis az egyetlen lehetőség a jeltelen rettenet megjelölésére. [...] Díszek, csecsebecsék, ékítmények, ám nélkülözhetetlenek. Átaluk látszik a láthatatlan. Miattuk nem tud a macska egeret fogni“. Blaga vonatkozásában meg a költészet lényegéről ezt olvashatjuk: „Nem eszköze a költészetnek a kép, hanem lényege. Fő-fő princípiuma. Meglátni a világban valamit, ami több lehet, mint önmaga, mert látványként kifejezheti a láthatatlan és megfoghatatlan dolgokat, tulajdonképpen ennyiből áll a költői tett. [...] Minden dolog csak önmagával azonos, de minden dolog hasonlít valamiben a másikra. Lassúságában, gyorsaságában, hidegségében, melegségében, növekedésében vagy sorvadásában. A költészet értelmét ez a hasonlóság adja. Az a letagadhatatlan rokonság, amely összeköt minket a kövel, a fával, az éggel, a földdel, a léggel, a madárral és a csúszómászókkal is. A költői igazmondás így tulajdonképpen egy hazugságon, egy alapvető hamisságon alapszik: a különbözőségeket szándékosan eltakarva csak a hasonlóságot vonja versének fényudvarába a költő. Enélkül a hamisság nélkül nem lehetne verset írni. Minden vers összehasonlítás. [...] S mert a versben minden valaminek a képe, hát még a ritmus, még a zene is hasonlat vagy metafora. Semmi sem önmaga, mert ami nem éleszti fel bennünk a sorsunkkal való rokonság sejtelmét, annak szemlélésében nem lehetünk örömet.“

Költő-filológus kalauzunk az *Olvassuk együtt* lapjain több mint húsz lírai remekmű képesán nem csak az értő olvasásra vezet rá, hanem — a prédikálásban oly fontos — képes beszéd logikájára is. Érdemes vele tartanunk!

GAAL GYÖRGY

ELŐFIZETŐINK FIGYELMÉBE!

A Keresztény Magvető előfizetési díja 1989. évben belföldön évi 100 lej. amelyet a lelkeszi hivatalok útján vagy közvetlenül az egyházi központban (3400 Cluj, Bdul Lenin nr. 9) lehet kifizetni.

Magyarországi olvasók a Posta Központi Hírlapiroda külföldi előfizetési osztálya — Budapest VII. Lövölde tér 7 sz. fiókjánál fizethetnek elő. Más országokból a „ROMPRESFILATELIA sectorul Export-import presa P. O. Box 12.201 telex 19376 prsfir, București, Calea Griviței nr. 64—66 címre kell kifizetni.

Az előfizetési díj a nyugati országok részére 250 lej, amely P. O. Box 12.201 telex 19376 prsfir, București, Calea Griviței nr. 64—66 címre fizetendő.

XCV. • CLUJ • 1989/3

CUPRINSUL • CONTENTS**STUDII • STUDIES**

Paul Tillich: Dinamica credinței: Ce este credința? • Dynamics of Faith: What is Faith?	129
György Gaal (pregătit sub tipar): Insemnări autobiografice ale lui Lajos Kelemen. Partea 5 • Biographical Notes of Lajos Kelemen 5th Part	112
Dr. George M. Williams: Shinichiro Imaoka (1881—1988) • Shinichiro Imaoka (1881—1988)	152
György Gaal: Asociația Dávid Ferenc și publicațiile ei. Partea 1. • Francis Dávid Association and its Publications. 1 Part	155
János Gyöngyössi: Biserica unitariană fortificată din Aita Mare • The Unitarian Church-Fortress of Nagyajta	163

LUCRĂRI OMILETICE • SERMONS

András Pataki: Moștenire de la Dumnezeu: pământul • Our Heritage, Given by God: the Earth	170
Domokos Simén: Dumnezeu este moștenirea noastră frumoasă • God is our Beautiful Heritage	173
Dumnezeu are multe arme • God Has many Weapons	174
Lajos Dancs: Cine este semenul meu? • Who Is my Neighbour?	176
Cine este inamicul nostru? • Who Is our Enemy?	178
Sándor Szén: Sursă de lumină • The Spring of our Light	180
Concepte biblice • Biblical Conceptions	181
Idei, cugetări • Ideas, Thoughts	183
VIATA BISERICESCA ȘI ȘTIRI • CHURCH LIFE — NEWS	185
RECENZII • BOOK REVIEWS	189

Colectivul de redacție • Editors

Președinte și redactor responsabil: Dr. Lajos Kovács episcop. Membrii dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó și Dezső Szabó (redactori), György András și Lőrinc Mikó.

Redacție • Editorial Office:

3400 Cluj — B-dul 22 Decembrie nr. 9. Romania. Tel. 152 71.

